



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 974 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.



MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahridinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	



Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	



O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	



Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevda Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budget jarayonida budgetlarning ochiqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	



Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	



Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovхunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahuyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxirovna	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	



Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakllantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	



Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	



KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISH USULLARI



Kaxorova Zamira Safaraliyevna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish masalasi tahlil qilinadi. Amaldagi moliyalashtirish manbalari, ularning samaradorligi, mavjud muammolar va tizimdagi institutsional cheklovlar yoritiladi. Xalqaro tajribalar asosida O'zbekistonda moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirishga doir takliflar beriladi. Shuningdek, mikromoliya, venchur kapital va davlat qo'llab-quvvatlovi asosida muqobil moliyalashtirish usullarining rivojlantirilishi zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, moliyalashtirish, mikromoliya, venchur kapital, davlat kafolati, kredit tizimi.

Abstract: This article analyzes the financing mechanisms for small businesses and private entrepreneurship. It examines the existing sources of finance, their efficiency, institutional limitations, and access-related challenges. Based on international experience, the study provides recommendations to improve the financing system in Uzbekistan. The importance of developing alternative financing tools such as microfinance, venture capital, and state support mechanisms is also emphasized.

Key words: small business, private entrepreneurship, financing, microfinance, venture capital, state guarantee, credit system.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы финансирования малого бизнеса и частного предпринимательства. Освещаются существующие источники финансирования, их эффективность, институциональные ограничения и проблемы доступа к финансовым ресурсам. На основе международного опыта предложены рекомендации по совершенствованию механизмов финансирования в Узбекистане. Также обоснована необходимость развития альтернативных форм финансирования, включая микрофинансирование, венчурный капитал и государственную поддержку.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, финансирование, микрофинансирование, венчурный капитал, государственная гарантия, кредитная система.

KIRISH

Bugungi globallashtirish va raqobat kuchayib borayotgan iqtisodiy sharoitlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, mehnat bozorida bandlikni ta'minlash, innovatsion faoliyatni jadallashtirish, aholi daromadlarini oshirish hamda mahalliy mahsulotlar raqobatbardoshligini ta'minlashda ushbu sektorning o'rni beqiyosdir. O'zbekiston Respublikasi ham ushbu yo'nalishda tizimli islohotlar olib borib, kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratmoqda.

Kichik biznes subyektlarining samarali faoliyat yuritishi, avvalo, moliyaviy resurslar bilan yetarli darajada ta'minlanganiga bog'liq. Shu bois, ularni moliyalashtirishning samarali usullarini aniqlash, amaldagi mexanizmlarni tahlil qilish va ularni takomillashtirish zarurati ortib bormoqda. Bu esa nafaqat ularning raqobatbardoshligini oshirish, balki makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham asosiy omil sifatida qaralmoqda.

Ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullarining mohiyati, ularning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati, mavjud manbalar va moliyalashtirish mexanizmlarining afzalliklari hamda cheklovlari



o'rganiladi. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida O'zbekistonda ushbu jarayonni yanada takomillashtirishga oid takliflar ishlab chiqiladi. Mazkur tadqiqot kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy mustaqilligini kuchaytirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashda nazariy hamda amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish masalasi iqtisodiy nazariyotda va amaliy tahlillarda keng o'rganilgan yo'nalish hisoblanadi. Bu sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar moliyalashtirish usullari, ularning samaradorligi, infratuzilma bilan o'zaro bog'liqligi hamda davlat siyosatining ta'siri kabi jihatlarni yoritib beradi.

Jahon tajribasini o'rgangan holda, J. Schumpeter kichik biznes subyektlarini iqtisodiy o'sishning harakatlantiruvchi kuchi deb baholagan. U innovatsiyalarni kichik tadbirkorlik muhitida paydo bo'ladigan muhim omil sifatida qayd etgan. Bunda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining mavjudligi innovatsion faoliyatga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xalqaro miqyosda M. Storey va D.J. Birch kabi tadqiqotchilar kichik korxonalar uchun moliyalashtirishning bosqichli va moslashuvchan bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, kredit resurslari bilan ta'minlashdan tashqari, venchur kapital, davlat kafolatlari va subsidiya tizimlari ham kichik biznesning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston kontekstida akademik M. N. Elmurodov va M. M. Tojiyeva tomonidan kichik biznesni moliyalashtirishda tijorat banklari va mikromoliya institutlarining roli alohida o'rganilgan. U moliyaviy infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, yuqori garov talablari va yuqori foiz stavkalarini kichik biznes subyektlari uchun asosiy cheklovchi omillar sifatida belgilagan.

Shuningdek, Raxmonova V. kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligi va ularning kreditga bo'lgan talabining oshishi fonida davlat tomonidan kafillik va imtiyozli kredit liniyalarini kengaytirish zaruratini asoslab bergan. U bu jarayonni iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida ko'radi.

Xalqaro moliyaviy tashkilotlar tomonidan ham mazkur mavzu doirasida ko'plab hisobotlar e'lon qilingan. Xususan, Jahon bankining "Doing Business" hisobotlarida kichik biznes uchun moliyaviy inklyuziya, kredit reyting tizimi, garovga oid qonunchilik va moliyaviy savodxonlik darajasi ustuvor tahlil qilinmoqda.

Yuqoridagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni moliyalashtirishda an'anaviy bank kreditlari bilan cheklanib qolmasdan, muqobil moliyaviy manbalarni kengaytirish, davlat kafolatlari va grantlar orqali qo'llab-quvvatlash tizimlarini yo'lga qo'yish zarur. Shu bilan birga, moliyalashtirish infratuzilmasini takomillashtirish, startaplar va mikrobiznes uchun alohida mexanizmlarni ishlab chiqish bo'yicha takliflar shakllanmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda zarur ma'lumotlar statistik byulletenlar, bank hisobotlari va rasmiy iqtisodiy tahlillar orqali yig'ildi. Empirik ma'lumotlar kontent tahlili usulida o'rganilib, moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligi ekspert baholari va nisbiy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tajriba solishtirma tahlil asosida baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish masalasi bugungi kunda nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyat kasb etayotgan muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Iqtisodiy tizimda ushbu subyektlarning faollashuvi bandlik darajasini oshirish, innovatsion g'oyalarni amaliyotga joriy etish, hududlar iqtisodiyotini jonlantirish va aholining daromad manbalarini kengaytirish bilan chambarchas bog'liq. Ammo O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tizimi hali to'liq shakllanmagan bo'lib, bu sohaga doir muammolar tizimli yondashuvni talab etadi.

Amaldagi holat shuni ko'rsatmoqdaki, mamlakatda kichik biznes subyektlarining moliyalashtirish imkoniyatlari asosan tijorat banklarining kreditlari bilan cheklangan. Ushbu kreditlar esa ko'pincha yuqori foiz stavkalari, ortiqcha byurokratik talablar va garov ta'minotining murakkabligi bilan ajralib turadi. Natijada ko'plab kichik tadbirkorlar uchun kredit mablag'lari amalda mavjud bo'lsa-da, real imkoniyat darajasida mavjud emas. Moliyalashtirish tizimida muqobil manbalar – xususan, venchur kapital, mikromoliya tashkilotlari, xususiy investorlar va davlat grantlari – hali yetarlicha rivojlanmagan. Bu esa kichik biznesni boshlash yoki kengaytirishda tadbirkorlar uchun resurs tanqisligini yuzaga keltiradi.

Davlat tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator choralar amalga oshirilmoqda. Xususan, Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish agentligi, "Yoshlar – kelajagimiz" jamg'armasi, "Biznesni rivojlantirish banki" kabi institutlar faoliyat olib bormoqda. Shuningdek, budjetdan tashqari mablag'lar hisobidan subsidiya, kompensatsiya, garovsiz kreditlar va soliq imtiyozlari taqdim etilmoqda. Biroq ushbu mexanizmlarning amaliyotda qo'llanilish darajasi, ularga kirish jarayonining murakkabligi, hamda



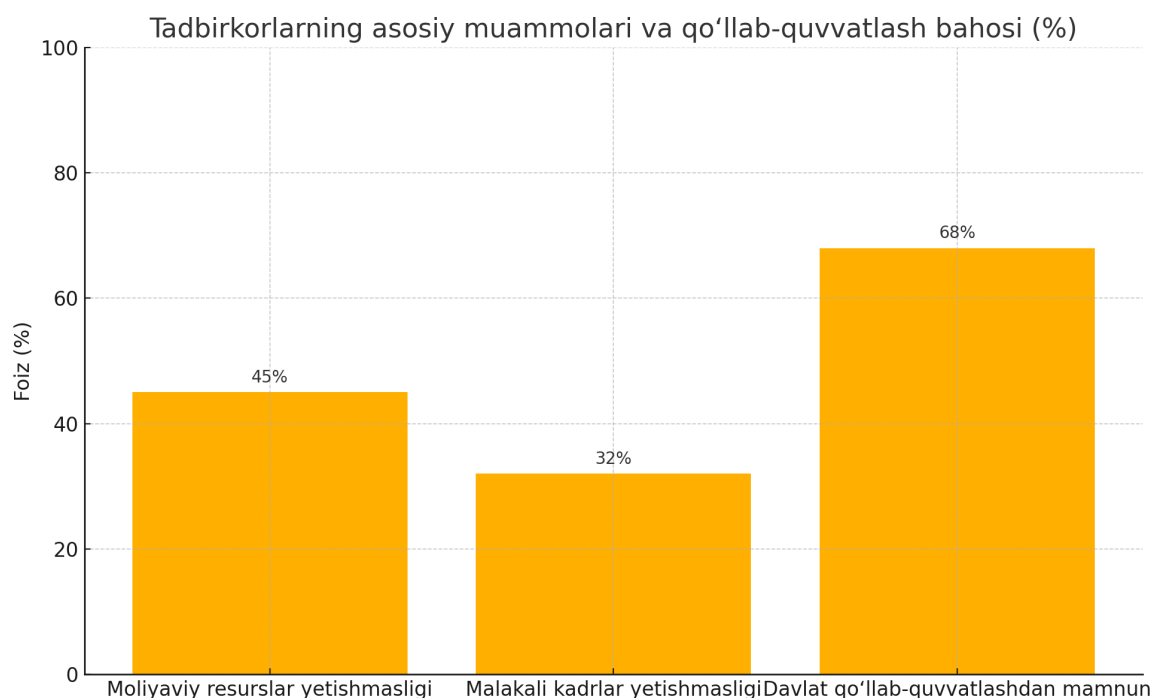
axborot xabardorligining pastligi ko'plab tadbirkorlarni bu imkoniyatlardan foydalana olmasligiga olib kelmoqda. Masalan, ko'plab kichik biznes vakillari davlat grantlari va imtiyozli kreditlar mavjudligini bilmaydi yoki ularga qanday ariza berish mexanizmlaridan bexabar.

Bundan tashqari, kichik biznes subyektlarining moliyaviy savodxonligi darajasi pastligi ularning moliyaviy rejalashtirish, risklarni baholash va samarali kreditlash bo'yicha imkoniyatlarini cheklaydi. Moliyaviy savodxonlik past bo'lgan tadbirkorlar odatda moliyaviy hisobotlarni yuritish, kredit shartlarini tahlil qilish va investitsiya portfelini shakllantirishda qiynaladi. Bu esa kredit olish jarayonida ularning ishonchligini pasaytiradi.

Sohani rivojlantirish uchun, eng avvalo, moliyalashtirish tizimini diversifikatsiya qilish, ya'ni bank kreditlari bilan cheklanib qolmasdan, turli manbalar orqali resurslar taqdim etish zarur. Mikromoliya institutlarining sonini ko'paytirish, ularning faoliyatini qulay qonunchilik asosida qo'llab-quvvatlash, shuningdek, venchur fondlar, biznes farishtalari va xususiy investorlarga soliq imtiyozlarini taqdim etish orqali kichik biznesga sarmoya kiritishni rag'batlantirish mumkin. Shu bilan birga, davlat-xususiy sheriklik asosida maxsus moliyaviy platformalar tashkil etish, ularda elektron kreditlash, tezkor ariza topshirish, risk tahlili va monitoring tizimlarini joriy etish orqali moliyaviy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish lozim.

Shuningdek, kichik biznes uchun mo'ljallangan kredit reyting tizimini yaratish, tadbirkorlarning moliyaviy ishonchligini aniqlashda oddiy va aniq mezonlarni ishlab chiqish, ularni ochiq va shaffof tizimga aylantirish zarur. Bu orqali moliyaviy tashkilotlar uchun riskni aniq baholash imkoniyati yaratiladi, tadbirkorlar esa o'z faoliyatini ochiq va ishonchli ko'rsatishga harakat qiladi. Bundan tashqari, moliyaviy savodxonlikni oshirish maqsadida onlayn kurslar, treninglar va maslahat markazlarini tashkil etish, ayniqsa, chekka hududlardagi tadbirkorlar uchun ularga bepul kirish imkoniyatini yaratish kerak.

Sohadagi muammolarni hal qilishda xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, Germaniyada "KfW" taraqqiyot banki kichik biznesni imtiyozli sharoitlarda kreditlash orqali butun mamlakat iqtisodiyotini barqarorlashtirishga hissa qo'shmoqda. Yaponiyada esa kichik korxonalar uchun mo'ljallangan subsidiyalangan kreditlar va davlat kafolatlari tizimi mukammal yo'lga qo'yilgan. Bu tajribalar asosida O'zbekistonda ham maxsus dasturlar orqali kredit portfellarini sug'urtalash, riskni davlat zimmasiga qisman yuklash orqali banklarning faol ishtirokini ta'minlash mumkin. Bundan tashqari, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish, grantlar va texnik yordam loyihalari orqali kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish lozim (1-rasm).



1-rasm. Tadbirkorlarning asosiy muammolari va qo'llab-quvvatlash bahosi (foizda, %)¹

Yuqoridagi grafik O'zbekistondagi kichik biznes subyektlari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga tayangan holda tuzilgan bo'lib, tadbirkorlarning duch kelayotgan asosiy muammolari hamda davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlashga munosabatini aks ettiradi.

¹ <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/country/Uzbekistan-2019.pdf>



Grafikdan ko'rinib turibdiki, respondentlarning 45 foizi moliyaviy resurslar yetishmasligini o'z faoliyatlaridagi eng muhim to'siq sifatida qayd etgan. Bu raqam kichik biznesni moliyalashtirish tizimida hanzugacha mavjud bo'lgan strukturaviy muammolar, xususan, bank kreditlariga kirishdagi qiyinchiliklar, garov shartlarining og'irligi va yuqori foiz stavkalarining tadbirkorlik tashabbuslarini cheklayotganidan dalolat beradi.

Shuningdek, 32 foiz respondent malakali kadrlar yetishmasligini muammo sifatida tilga olgan. Bu esa faqat moliyaviy emas, balki inson kapitali ta'minoti masalasi ham kichik biznesda dolzarb bo'lib qolayotganini ko'rsatadi. Xodimlar malakasining pastligi ko'p hollarda ishlab chiqarish samaradorligi va xizmat sifati darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Biroq, grafikdagi eng ijobiy ko'rsatkichlardan biri – 68 foiz tadbirkorlar davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari ijobiy baholagani. Bu natija oxirgi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, subsidiyalar, grantlar va imtiyozli kredit mexanizmlarining ma'lum darajada samarali bo'layotganini anglatadi. Shu bilan birga, bu ko'rsatkich moliyalashtirish tizimi to'liq yechim topganini emas, balki rivojlanish yo'lida ekanini bildiradi.

Umuman olganda, grafik shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirishda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, kadrlar salohiyatini oshirish va amaldagi davlat dasturlarining qamrovini kengaytirish dolzarb vazifalardan bo'lib qolmoqda. Shuningdek, mavjud ijobiy baholarni saqlab qolish va kengaytirish uchun tadbirkorlar bilan muloqotda bo'lish, ularning ehtiyojlarini tahlil qilish asosida yangi qo'llab-quvvatlash choralari ishlab chiqish tavsiya etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish tizimini chuqur o'rganish shuni ko'rsatadiki, ushbu sektorning iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni ta'minlashdagi roli tobora ortib bormoqda. Biroq, mavjud moliyaviy infratuzilma, ayniqsa, resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, garov talablarining yuqoriligi va tijorat banklarining ehtiyotkor kredit siyosati tadbirkorlik tashabbuslarini to'laqonli ro'yobga chiqarishda to'siq bo'lmoqda. Aynan shu jihatlar kichik biznes subyektlarining o'sish sur'atlariga va ularning bozorga kirib kelish qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, kichik tadbirkorlikni moliyalashtirishda kreditlar bilan cheklanmasdan, grantlar, subsidiyalar, davlat kafolatlari va startaplar uchun mo'ljallangan maxsus fondlar orqali ko'p kanalli yondashuvni shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, venchur kapital va xususiy investitsiyalar bozorini faollashtirish, moliyaviy texnologiyalar (fintech) asosida yangi xizmatlarni joriy etish, biznes-inkubatorlar va akselerator dasturlarini kengaytirish zarur.

Sohani izchil rivojlantirish uchun bir qator kompleks chora-tadbirlar muhimdir. Avvalo, moliyalashtirishning turli manbalarini uzviy uyg'unlikda ishlaydigan tizimga aylantirish zarur. Moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali tadbirkorlarning resurslardan oqilona va samarali foydalanish ko'nikmalarini mustahkamlash, shuningdek, startap va innovatsion loyihalarga qaratilgan alohida imtiyozli moliyaviy dasturlarni ishlab chiqish lozim. Davlat tomonidan kichik biznes subyektlariga kafolat beruvchi va ularga bozor risklarini kamaytiruvchi mexanizmlarni joriy etish, investitsion muhitni soddalashtirish, soliq va hisobot berish tartiblarini yengillashtirish hamda regulyatorlarning hamkorlikka asoslangan faoliyati sohaning jadal rivojlanishiga xizmat qiladi. Kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv nafaqat milliy iqtisodiyotda barqaror o'sishni ta'minlaydi, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va hududiy rivojlanish darajasini muvozanatlashiga ham zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sultonov Sh., Fozilchayev Sh. "Biznes moliyasi" fanidan o'quv-uslubiy majmua. – T.: TMI, 2018 y. - 620 bet.
2. Elmurodov, M. N., & Tojiyeva, M. M. (2023). Kichik biznes subyektlari faoliyatini tashkillashtirishda moliyaviy hisobning ahamiyati. Qo'qon universiteti xabarnomasi, 44-47.
3. Raxmonova, V. (2023). The role and place of mathematical models in teaching students to solve optimization problems. Modern Science and Research, 2(4), 592-597.
4. Грубенкова Д.О. Предпринимательство в теориях Р. Кантильона, Маркса, Веблена и Шумпетера: сравнительный анализ // Международный студенческий научный вестник. – 2016. – № 2.
5. D.J. Storey. Understanding the Small Business Sector. – London: Routledge, 1994. – 336 p.
6. A.N. Berger, G.F. Udell. The Economics of Small Business Finance. – Journal of Banking and Finance, 1998. – Vol. 22. – P. 613–673.
7. T. Beck, A. Demirgüç-Kunt, V. Maksimovic. Financing Patterns Around the World. – World Bank Economic Review, 2008. – Vol. 22. – P. 467–487.
8. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2022: An OECD Scoreboard. – Paris: OECD Publishing, 2022. – 264 p.
9. IFC. Improving Access to Finance for SMEs. – Washington: International Finance Corporation, 2019. – 118 p.
10. Boutillier, S. (2019). Small entrepreneurship, knowledge and social resources in a heavy industrial territory. The Case of EcoInnovations in Dunkirk, North of France. Journal of the Knowledge Economy, 10, 997-1018.
11. <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/country/Uzbekistan-2019.pdf>



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>